

761 31.12.70

Språkvårdsspalten

1

Signaturen »Gammal vasung» frågar: Har *ung* i *vasung* någonting att göra med ordet *unge*? — Det har det nog inte. *Vasung* »student som tillhör Vasa nation» innehåller en ord-del *-ung* som finns i några syd-österbottniska s. k. inbyggarnamn: *korsungar* från Korsnäs, *töjbungar* från Töjby, *näpungar* från Nämnäs. Jag har för min del ansett det troligt att *vasungar* (som är ett ord ungefär från seklets början) anknyter till de nämnda inbyggarnamnen. Det kan tilläggas att det bör heta *vasung*, inte *vasunge*. — det nämnda *-ung* är en biform till *-ing* som ingår i många ortnamn, t. ex. *Huddinge* i Stockholm och som också finns i en hel del svenska ord, både äldre och nyare — typen *svarting*, *raring*.

2

En frågeställare undrar: Jag har sett ordet *häradsdomare* använt om den jurist som har hand om en domsaga. Det kan väl inte vara riktigt? — Det är fråga om grov felöversättning. Den jurist som är domare i en domsaga, kallas *domhavande* eller *härads hövding*. På finska heter det *kihlakunnantuumari*, vilket ibland av okunnighet översättes med »häradsdomare». Det svenska *häradsdomare* är emellertid en titel som tilldelas förtjänta nämndemän, alltså lekmän i häradsrätten. På finska lyder den titeln *herastuumari*, vilket ju är en direkt överflyttning av det svenska ordet.

3

»Heter det *männe han är sjuk* eller *männe han vara sjuk*? — Det riktiga är *männe han är sjuk*. Förklaringen till konstruktionen *männe han vara sjuk* är den, att ordet *männe* ursprungligen var ett verb med betydelser som »kunna, skola». *Männe han vara sjuk* var alltså egentligen detsamma som »kan han vara sjuk». Sedan blev ordet bara ett slags frågeord i satsen av samma slag som *männstro* och hängdes så att säga på den färdiga satsen *han är sjuk*. Det kan tilläggas att *männe* inte har full bruklighet i alla delar av det svenska

språkområdet. Svensk handordbok betecknar det som »något ålderdomligt». Hos oss är det emellertid fullt brukligt. I österbottnisk dialekt kan ordet *tro* läggas till som ett uttryck för undran: *är han sjuk, tro*. Ordet *männstro* är en kombination av *männe* och *tro* i denna användning.

4

Är det rätt att bruka *ifall* i följande sats: *Jag vet inte ifall han har kommit*? — Det strider mot min språkkänsla. *Ifall* anger ett villkor, en förutsättning »i det fallet, att», t. ex. *Ifall du har hört något, så skall du underrätta mig*. Det kan givetvis lika bra heta *om du har hört något*. Nu har ju *om* också en annan användning: det inleder en s. k. indirekt fråga som *Jag vet inte om han har kommit*. (I dylika fall kan man också använda *huruvida*, som dock mest är ett skriftspråksord.) Att *ifall* brukas i satser som *jag vet inte ifall han har kommit*, beror på att man har ersatt det vanliga *om* med *ifall* i ett sammanhang, där det inte hör hemma. För min språkkänsla låter det inte bra; Svensk handordbok säger att det är vardagligt och antyder med detta att uttrycket inte bör brukas i värdad framställning.

Frågor kan också under 1971 skickas antingen till Vasabladdets redaktion, Sandögatan 6, Vasa (märk kuvertet »Språkvårdsspalten») eller direkt till mig, adress Knektvägen 3 C, Helsingfors 40. Så här vid årsskiftet ber jag att få önska läsarna gott nytt år och tackar för vänliga hälsningar under det gångna året.

CARL-ERIC THORS

P

P

a

F

O

a

n

i

g

d

A

r

e

ö